

WWW.UNI

ШКОЛСКИ ЛИСТ

БР. 21. У СОМБОРУ 1. НОВЕМБРА 1880. ГОД. XII.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 1. и 15. у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Донеси и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА ГЛ. ШКОЛСКОГ РЕФЕ- РЕНТА О УЧИТЕЉСКИМ ШКОЛАМА.

(У извештају се најпре наводе статистички податци о учитељским школама у Сомбору и Г. Карловцу, али како су ти нашим читаоцима већ познати, то се обраћамо одмах предлозима, што их надовезује гл. шк. референт свом извештају.)

Није само тужба од моралиста и строгог свештенства, него је данас сваком очевидна ствар, да се морал и у простом народу јако губи, и то поводом баш оних, који треба народу за углед да служе. А како се при учењу науке хришћанске, куда и ово спада, све већма баш овај део занемарује, као да учитељи сами хоће ова правила да прећуте (а наука је ова не само у свима средњим, него и у вишим народним школама прописана), то је нужно, да се и на овим школама, где се учитељи изображавају, наука ова као засебни предмет и систематски предаје. За то да се позову управе ових школа, да с дотичним катехетама план направе, и још ове шк. године најмање 1 сат недељно од науке хришћанске специјално за ову науку одлуче, и да се и у испитске тезе ова питања уведу.

За развиће и оснажење моралног карактера у деци одређене су у народној школи моралне приповетке за приповедање, и моралне изреке, цитати из св. писма и одабрате нар. пословице да се читају, разјашњују,

памте, у прописе пишу, са односним причама у свезу доводе и једно с другим утврди, да буду правила за живот, — и одређена је и одабрана песма, да се на изузет учи и пева. То има да буде и поглавити садржај читанака. Па и ово се у нашим школама запушта, мало учитеља држи ствар ову за онако важну, као што је. И том је много криво то, што се етика не учи засебно ни систематски. Па ни у нашим читанкама особито будимским није са оном озбиљношћу и строгошћу на ово пажено, него има и приповедака и изрека и песама, које би боље било да нису онде, и да се никако пред децу не износе. За то је нужно, да дотични професори на учитељским школама са приправници читанке ове дословце пређу и да означе сваку причу и изреку и песму, што је вредна, да се чита и разјашњује, преписује, памти и рецитиује, да се морални карактер развија; али исто тако да сезначи и све оно, што је најмање зазорно, да се и не чита, а још мање да се пише и на изузет учи, уопште да се важност моралних прича, изрека и песама што већма на срце меће и да их приправници још ту што боље упамте.

Рачун иде у нашим многим школама доста слабо, па и код учитеља млађих, који су из препарандије лепе сведоче изнели. Овом има више узрока. Један је, што има и данас школа, које немају рачуналке, а овом се деца најбоље у рачунским основима оразуму и утврде. Ал учитељ треба да уме у нужди и сам начинити и набавити рачуналке. Оно треба у учитељској школи да научи. — Ми имамо данас печатаних књига са рачунским задаћама (у панчевачком издању 6 књижица, у новосадском 4), ал има много учитеља, који и не зна за њих, који на главном испиту деци тако незгодне примере задају, да се одмах види, да нису ни завирили у оне књижице. За то је нужно, да дотични учитељи пређу с приправници све ил бар најглавније од оних примера, да их ови на уму имају, и да их могу

одмах наћи кад устребају. Са добрих примера најбоље се рачун научи. — Најпосле за наше учитеље немамо ни данас праве рачунице са означеним правилима различних рачунских видова, а без тога се лака она правилца у часу заборава (осим ко непрестано рачунска посла има), па кад се заборава, онда је без књиге тешко радити. За то да се сад писмено позову дотични професори, да за годину дана поднесу рукописе, да се за школске књиге прогласе, а онда ће се већ наћи и накладника.

Појање црквено треба у обе ове школе да иде боље. У Сомбору је пре боље ишло, док је течај 2 год. трајао. На појање мора се у обе школе ове много јача пажња обраћати. Дотични професори, ако нису доста строги, морају се усилити, да буду на ово много строжији; ако нису доста тврди у методу, морају се потрудити, да буду у том тврђи; ако немају доста часова на ово, мора им се по 1 час додати, само појање мора ићи боље и не сме се напуштати из узрока врло важних. Зацело је лошем појању криво и омаловажавање овог, као и осталих црквених предмета, које хоће и у учитељску школу да се увлачи. Па баш за то се има свом снагом на супрот стати, јер то би одуд имало много грђих последица, него кад би с друге стране долазило!

При примном испиту ваља строго пазити на то, да онај, ко хоће да буде за редовног приправника примљен, има гласа за појање и певање, и ако у ког неби доста устројен био, да се преда учитељу хармонијског певања, да с њим шкалу истерује, док му се глас не ишчисти и не постане виткији, — или у противном случају, да се одмах на крају I. год. искључи из редовних ученика, и да му се и стипендија одузме, ако је има, и да се такав не може ни оспособити за учитеља, јер појање није нужно учитељу само за цркву,

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

него и за школу, то је прописан предмет, који морају сви ђаци учити, и то доста, не мало научити.

Још имам овде навести, да треба и приправнице много више цркв. појања да науче, јер оволико као данас, оне већ као ученице основне и више девојачке школе науче.

Овде имам придодати, да је нужно, да учитељ хармонијског појања треба све приправнике да научи појање литургије у два гласа по књизи Борјановићевој, да сваки уме прикладно секунд држати, кад му ко за певницом поје и хоће да га одмене.

Исто тако је и певање у народној школи за васпитање деце ствар врло важна, за децу што су мања то важнија. И људи док певају у блаженом су осећању, за то се и каже, да добри људи певају, а зликовци не певају, а деца су најблаженија уз песму, нити има у васпитању мале деце ствари важније од певања. И овог се у нашој школи још мало ради. Досад имасмо мало песама zgodних за певање у школи, а и држало се, да црквено појање то довољно заступа. Данас имамо и тих песама доста леп број, и има одређене и арије, и написане су у ноте, само да се певају. Ово је за старије учитеље тешко, немају прилике да науче. Најбоље се научи то у учитељској школи, у друштву, за младости, док се сваком и од себе пева; зато се има у учитељској школи на то што више важности полагати, и имају се дотични учитељи позвати, да настоје, да сваки приправник и приправница што више од ових песама научи, и то осим мелодије и текст на изуост.

(Наставиће се.)

МЕЂУНАРОДНИ ПЕДАГОШКИ КОНГРЕС Г. 1880.

У бр. 8. овога листа известили смо наше читаоце о том конгресу и саопштили смо питања, која су се имала на њему расправљати. Сад јављамо, да је конгрес отворен 22. авг. у Брислу. На истом биле су заступљене скоро све европске државе, а од американских Чиле. Дошле су и многе женскиње,

особито Енглескиње, које су врло вешто учествовале у дебатама. Слушалачка публика била је многобројна.

У дебати о основним школама је препоручивано, да се оснивају школски музеји. У њима треба да се налазе такве ствари, које не може набавити свака школа. Њих би похађали учитељи са ученицима. Такав један музеј отворен је за трајања конгреса у Бриселу и многи су га походили. Много се говорило о Фребловом забавишту. Више Француза изјаснили су се против забавишта по немачком систему, којим се мучи за школу недорасла омладина. Једна Женевкиња и једна Францускиња говорише за Фреблов систем, незгоде, које се пребацују, извиру само из примљене праксе. У опште је конгрес признао забавишта за потребна; Фреблов систем одговара природи, само се не сме одступати од духа тог система. Али је исказана жеља, да буде још један степен између забавишта и осн. школе.

У питању о слободи наставе захтевао је Олен, ректор бриселског свеучилишта, да држава сваком уступи право, да школу оснује, а да не испитује његово знање и моралан живот. Желео је још, да се учитељ не сме под никојим уветом позивати на одговор за оно, што је рекао у школи, ни онда кад децу учи непоштовању закона. Многи учесници конгреса одобраваху његове назоре, али скоро сви Немци листом прогласише их за нецелисходне и захтеваху државни надзор за народне и више школе.

О учитељским школама реферовао је Браун, инспектор белгијских препарандија. Истицао је потребу предуготовних школа (просеминара). За препарандије предпоставља интернат екстернату, али жели у последњој години сву могућу слободу. Знатни учесници подпомагаху те назоре, али неколико говорника беху мњења, да је екстернат бољи.

Скоро са свију страна признало се да се на васпитање ученика мора пазити и у вишим школама. Али се мњења поделише, кад дође на ред питање, да ли треба и свећенство да учествује у васпитању предавањем веронауке. Сад се у Белгији нигде у вишим школама не предаје веронаука и белгијски учесници конгреса сматраху, да је то боље, јер (по њиховом мњењу) не зависи морал од религије. Залуду доказиваху Немци, да у Немачкој не желе ни либералци, да се свећенство искључи из виших школа. Већина конгреса делила је мњење Белгијанаца.

У дискусији о методама језикословне наставе појавише се тако разноврсни назори, да је немогуће било, да се темељито пређу разне методе код појединих језика. Референат де

Бер из Амстердама препоручивао је, да се треба особито користити стечевинама упоредне науке о језицима. *Ино* из Париза био је мњења, да ваља подражавати детету, које тако лаке научи свој матерњи језик. Напротив је *Еркелениц* из Келна пажљивим учинио, да методе језикословне наставе морају бити различне по нарави сâмих језика, по цели, ради које се језик учи и по језику, који је матерњи. Упоређивање језика било би могуће само у вишим разредима и ту врло мало. *Розенфелд* из Париза признаје, да су за старе и новије језике потребне различне методе. Али председник није могао расправу да одржи у том току. Јер један говорник устаде и рече, да је он изумео универзалну фонетичку азбуку, па кад се та свуд уведе, биће јако олакшана језикословна настава.

Плоднија је била расправа о спреми учитеља за више школе. Дебату је отворио проф. *Стој* из Јене, који управља таким педагошким семинаром. По његовом мњењу мора се такав семинар налазити у вароши, у којој је свеучилиште, а успешно ће само тако делати, ако је у вези са веџбаоницом, у којој кандидати трајно настављају. Управилац *école normale* у Паризу, *Фистел де Куланж*, хвалио је напротив добре резултате тог завода, из ког излазе изврсни педагози, ма да се у том заводу педагогика ни не учи. И овде је хвалио интернат и казао је, да је главно, да се чине темељита испитивања, педагошка окретност долази после сама од себе. Бивши министар просвете у Шведској, *Карлсон*, говорио је, да у његовој домовини кандидати најпре слушају предавања на свеучилишту, а после се шаљу ради педагошког образовања у најбоље школе у држави. *Писко* из Беча је приметио, да су у Аустрији намерни, да оснују такве семинаре, као што их захтева *Стој*, али да стоје на путу финансијалне тешкоће.

Врло жива дебата отворила се о том, да ли је задаћа виших школа, да дају стручно или опште образовање. Референт у том питању, професор литинског свеучилишта *Стехер* препоручивао је опште образовање, али је направио утисак, као да предпоставља гимназијално образовање и да измењује образовање, што га дају реалке, са стручним образовањем. Руски изасланик *Хезен* изнео је пуно статистичког материјала, по ком би ђаци са гимназија заслуживали првенство. Професор историје на свеучилишту у Брислу *фан дер Киндери* говорио је напротив одушевљено за тако опште образовање, које се оснива на новијим језицима, математици и природним наукама. Пошто је немогуће, да се осим тога уче темељито још и стари језици,

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

то се мора грчки жртвовати, латински с'узити, а почети којим новијим језиком. Одговор референта био је тако неопредељен, да је њим једва било заступљено гимназијално образовање. *Штајнбарг* из Дуисбурга доказивао је уз много допадање, да једна заједничка школа није могућа, јер би се деца у њој морала претоварити. Али три нижа разреда могла би се сугласно устројити. Он иште, да се оставе реалке и да им се даду иста права као и гимназијама. Још много радикалније него фан дер Киндери говорио је Белгијанац *Пренс*: он је тврдио, да је класичка древност за модерни свет мртва и сахрањена, да немачки и енглески језик и књижевност заслужују, да се предпоставе латинском и грчком, те је захтевао, да се напусти не само грчки језик него и латински.

Напред поменути говорници говорили су у општој седници, али пошто у њој нису заступници старог класицизма никако до речи дошли, то је дискусија доцније настављена у одсечној седници и дебата, што се ту развила, спада међу најзнатније целог конгреса. Са толиким говорничким ејајем није још нигде расправљано питање о класицизму и реализму. Одсечни председник, куратор свеучилишта у Генту, тако је ствар удесио, да је наизменце говорио по један представник модерног правца и први је ступио за говорничку трибину, да обрани свој обљубљени грчки језик. Кад би се, рекао је, у Белгији течај у вишим школама раширио као у Немачкој од 6 на 9 година, онда би се поред старих језика могли и новији као што треба да предузму. Дубок утисак изазвао је особито жар, којим је славио величанство древности, и тај није наравски изчезнуо ни тада, кад је следећи говорник доказивао, да су природне науке једина наука, а језик је само одећа, у коју се увија наука и тврдио је најпосле, да једнострано језикословно занимање одводи лаковерју и празноверју. *Перам*, адвокат из Брисла, био је за напуштање старих језика, јер много више вреди немачка и енглеска књижевност. *Розенфелд* из Париза био је мњења, да се поред добре методе могу и стари и новији језици учити, а да се ученици непретерете. *Бровнини* из Кембриџа држи за немогуће, да се створи јединствена школа, него се морају установити тројаке школе, једна са класичким језицима, друга са новијим језицима и трећа са математиком и природним наукама као главним струкама. Најпосле узе опет реч *Штајнбарг*. Он пориче могућност јединствене школе, искуство из најновијега доба говори за реалке и пруске кадетске школе имају сад сасвим исти наставни план као и реалке. Али

он не захтева зато да се укину гимназије, него треба само до-
пустити да се поред њих под једнаким околностима развијају
реалке, те да и оне свој плод доносе. Може се рећи, да је тако
мислила и већина конгреса. (Свршиће се).

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(Седница нар. цркв. школског савета 9., 10. и 11. окт.)

Најважнији посао, што је у овој седници обављен, био је пред-
лог за уредбу о српским вероисповедним наставним заводима.
Исти ћемо у своје време донети у свој опширности у овом
листу. У главном је примљен онако, како га је поднео гл. шк.
референт. Ово су главније измене: Школска година почиње у
Угарској 1. септ., у троједној краљевини 1. окт. Погодишњи
испити су остављени, а за недељни је одмор решено, да буде
један цео или два полудана обзиром на дан трга. О већим
пољским радњама ваља наставу у вишим разредима тако уде-
сити, да се или јутром рано или око подне држи, како би од-
раслија деца својим родитељима могла бити од помоћи на послу.
Стављено је у дужност паросима, да настављају децу у оним
малим местима, која не могу да држе ни полудневну школу.
За минимум учитељске плате стављено је 400 фор. Установа
учитељских помоћника није примљена. Код квинквенала додата
је још допуна М. Петровића, како ју је ставио у анкетној ко-
мисији (Ш. Л. с. 210). Кад се учитељи позивају на конферен-
ције, припада им од општине безплатан подвоз и 2 ф. дневнице.
Настава у „повторним или продужним“ школама траје зими 5,
лети 2 часа недељно; за те школе припада учитељима засебна
награда, која не може бити мања од 60 фр. За привремене за-
менике могу се у случају нужде узимати и неиспитани канди-
дати, ако су учили учитељску или богословску школу. Сваки је
учитељ за прве две године службе привремен, а по том, ако не
буде с никоје стране законитог приговора, наменује се за стал-
ног. Ни један учитељ не може своје место оставити пре свршена
годишња испита, а општина не може никако отказати учитељу
службу. Удовице добијају за годину дана половину мужевљево
плате и половину стана. Ако учитељ учи у дневној школи више
од 80 или у продужној више од 40 деце, онда има право на
сразмерну награду. Више народне школе примљене су такођер
по предлогу гл. шк. референта. Оне могу бити мушке или женске
или обоспољне, а дужне су их оснивати општине са преко 7000
душа. Помоћницима у вишим нар. школама одређено је 50 фр.

награде од недељног сата. Међу наставне предмете уврштено је и црквено славенско читање и разумевање. Штедионице ће бити обавезне у тим школама. Учитељи истих полагаће или испит за ту школу или за професоре средњих завода. Управитеља именује по предлогу ЕШО (под којим ће стојати те школе) црквено-школски савет; исти је и управитељ основних школа у месту. Међу обавезне предмете у учитељским школама уврштена је и логика и психологија. Плате професора једнаке су за све препарандије и то 1200 фр. и 200 фр. станарине. Квалификацији професорској додано је још религиозно-морално владање. Уз учитељске школе има се завести конвикт. Протопресвитер као ерески управитељ добија помоћника од учитеља тог среза, који ће се звати ерески учитељ. — Даље су у истој седници решени још и ови предмети: За Балину штипендију предложени су Милош Маширевић, Милош Влашкалић и Ст. Бугарски. — Милана Лалашевића из Сомбора и Наталија Лујановића из Бечкерекa примају се као редовне ученице у препарандију у Сомбору. Олга и Милева, кћери Самујила Остојића пароха у Жировцу, моле да се приме у учитељску школу у Карловцу. Упућују се, да продуже вишу девојачку школу. — Избор Душана Пајташева за учитеља у Башахиду не одобрава се, док општина старом учитељу Мати Грујићу не осигура мировину. Док то не буде, сматраће се Грујић за учитеља. — Тужба четворице новосадеких учитеља предата је на извиђење дру Ђ. Натопшевићу. — Бачки ЕШО подноси рекурз учитеља Паје Михајловића у погледу накнађивана часова, које пропусти, кад као ђакон прати у школско време. Просилац се одбија у смислу дисциплинарних правила, јер се у прописано школско време не сме никакав други посао обављати. — Издани су декрети: Милица Томарићевој за учитељицу у Темишвару, Софији П. Печеновића за учитељицу у Беодри, Лазару Илијевићу за учитеља у Чакову, Светозару Бајићу за учитеља у Бали, Св. Миладиновићу за учитеља у Немету, Милану Кириловићу за учитеља у Ст. Бечеју, Алекси Михалцићу за учитеља у Сри. Ковину и Стевану Павковићу за учитеља у Будиму. — Јован Фарановић, умировљени учитељ у Модошу, моли за потпору из пензионог фонда. Поднети саб. одбору са препоруком, да му се издаје припомоћ из пензионог фонда, у колико је у исти улагао. — Темишварски ЕШО подноси рекурз батоњске општине. Иста је изабрала за учитеља Драгомира Путника, а ЕШО није тај избор потврдио, јер је за то место требало изабрати учитељицу. Потврђена је одлука епархијске власти, а општина се упућује да

распише стечај за учитељицу. — Расправљано је више дисциплинарних ствари. — За Рађину штипендију предложен је Александар Рафајиловић, сомборски приправник. — Закључено је изискати табличне исказе од епархија. — По предлогу гл. шк. референта закључено је, да се печатају нови таблични искази на малим табацима, у којима ће бити означена главна питања, на која ће имати општине да одговоре. Искази ти да се шаљу свима епархијама. — Стављена је у протокол захвалница гл. шк. референту дру Ђорђу Натошевићу. — Остале ствари јављене су у прошлом броју Ш. Л.

(У *горњокарловачку препарандију*) уписао се ове шк. године свега 21 ученик и то у I. разр. 5 ученика и 1 ученица, у II. разр. 4 ученика и 4 ученице и у III. разр. 4 ученика и 3 ученице.

(У *вишој девојачкој школи у Новоме Саду*) уписала се у сва 4 разреда 51 ученица (лане 45).

(У *Богословију у Ср. Карловцима*) уписало се ове шк. године у I. разр. 19, у II. разр. 11, у III. разр. 6 и у IV. разр. 15 — свега 51 слушалац.

(У *кр. препарандије у Загребу*) уписано је почетком ове школске године и то у мушку препарандију 84 приправника (у I. разр. 33, II. разр. 27, III. разр. 24) а у женску препарандију 91 приправница (у I. разр. 33, II. р. 39, III. р. 19).

(*Трошак на наше препарандије.*) На учитељску школу у Сомбору потрошено је прошле шк. године 7500 ф. и 4000 фр. стипендије, свега 11500 ф. По томе сваки од 88 ученика стаје на 130 ф., а од 21 оспособљених сваки на 550 ф. На учитељску школу у Г. Карловцу потрошено је заједно са стипендијама 7500 ф. По томе сваки од 20 ученика стаје 375 ф., то је скоро 3 пут више него сомборски ђак, а сваки оспособљени стаје на 1877 ф., то је више него 3 пута као у Сомбору.

(*Трошак на више девојачке школе.*) На панчевачку потрошено је пр. школске године 4840 ф., на новосадску 4720 ф., а на сомборску, коју издржава просветни фонд сомборске црквене општине, 3770 ф. По броју ученица стала је у Панчеву 1 ученица 64 ф., у Новоме Саду 86 ф., а у Сомбору 134 ф.

(*Српске школе у Сарајеву.*) Основна мушка школа има четири разреда и ове школске године уписано је у исту у 1. разред преко 100 ученика, у 2. разр. 40, у 3. разр. 37 и у 4. разр. 24. У гимназији, што ју издржава сарајевска српска општина, има у 1. разр. 25, у 2. разр. 9, у 3. разр. 7 и у 4.

разр. 5 ученика. (Пријатеље наше у Сарајеву молимо, да нас извести и о женској школи. У.)

(Виши женски завод на Цетињу.) Госпођице Надежда и Александра Пацевић, које су кроз пуних десет година на пуно задовољство управљале тим заводом, отишле су 5. окт. са Цетиња и вратиле су се натраг у Русију. Исте остављају за собом најлепше успомене, а српски народ у Црној Гори и Приморју остаје им вечно благодаран на великој ревности и труду, које полагаху око унапређења вишег женског завода. На њихово место дошла је на Цетиње гђа Наталија Месарош рођ. грофица Салтикова и преузела је већ управу завода.

(Школе у Угарској). По извештају, што га је недавно дао министар Трефорт у финансијалном одеку државног сабора, имају сада у Угарској 10,000 општина своје школе, а 302 немају никакве основне школе. Од школа, које постоје, 13,500 су верозаконске. Држава издржава сада 207 основних школа (лане 159), а даје потпору 1538 општинским школама. У заводима за чување мале деце било је 1878. год. 18,000 деце, год. 1879. већ 24,000. Год. 1878. издато је на ту цел 20,000 ф., г. 1879. већ 23.000 ф., а сад се ишту 25.000 ф. Са манипулацијом школских штедионица баве се сада у целој земљи 224 учитеља и као препорука за ту установу наводи се да су 7300 ученика уштедили већ 54,000 ф. Да би се учитељима што већма омилиле школске штедионице, добили су 7. окт. о. г. од оних 224 учитеља њих 4 награду од 50 ф. и 52 награду од 25 ф. Награде те делило је народно-економско друштво у Будапешти, ком је за ту цел дало министарство просвете 1000 ф., а Б. Вајс, председник одбора школских штедионица, 500 ф. Имена награђених извучена су срећкама.

(„Средишна магица школска.“) Тако се зове друштво, које је ово дана основано у Чешкој, а већ са свију страна чешке земље јављају му се чланови са прилозима, јер цео чешки народ, и племство и клир и чиновништво, сви без разлике партије признају цел тога друштва за еминентно патриотичну и преко потребну за одржање и снажење чешке народности. Цел је „Средишне матице школске,“ да притекне у помоћ оним чешким општинама на народносном размеђу, које сâме не могу да издржавају чешку школу. Читајући у чешким листовима проглас, што га је средишни одбор у тој ствари управио на чешки народ, дођоше нам одмах на памет оне многе наше општине у Банату, Барањи и другде, које без школе, немајући да је одкуд издржавају, рапидно гину за српство. Ево неколи-

ко места из прогласа, којима се мотивује потреба „школске матице“: „Целъ је матице, да пружи могућност свој деци чешке народности, да се изобразе у свом матерњем језику. На језиковном размеђу видимо ужасан број чешких општина, које су приморане да шаљу своју децу у немачке школе у помешаним општинама, а у многим местима, која су проглашена за немачка, тако је велик број чешке младежи, да би се тамо напунила и препунила школа са много разреда. Још горе је то у Моравској, најгоре у Шлезкој. Та чешка младеж у немачким школама не само што тешком муком долази до опште просвете, него кад најпосле победи све тешкоће, престаје бити чешка, однади се од свога народа, однароди се, изгуби се за нас. Доказ су томе многе општине, које су још пре 20, 30 година биле потпуно чешке; данас знају тамо чешки само стари људи, омладина је већ немачка. Све то израдиле су и израђују немачке школе. Тако губимо општину за општином, од поколења на поколење све је мање чешкога земљишта. Ми, који у средини земље живимо, не опажамо и не осећамо то тако као они на граници. Многе су се општине из све снаге опирале том притиску, иштући чешке школе за своју децу, али узалуд. Велико место Будјејовице у пола је чешко, али сви напори чешких родитеља, да им се деца изражавају у матерњем језику, беху узалудни. Великодушном помоћу свог родољубивог владике основали су школску матицу. То исто учињено је недавно у Литомјержицима. Из тог узрока постале су матице школске и у Моравској у Оломуцу, Брну и др. Али шта да буде са оним осталим местима, која нису у стању да оснују месну матицу, него која напуштена губе већ свет своје народности? Зар да их оставимо њиховој судби? Може ли то допустити народ жив и здрав? Зато пружимо тим нашим напуштеним сународницима руку помоћи, да осете, како је врела чешка крв, да се зарадују, што имају свога, који им не да, да угину. Помозимо им, да дођу до школе и у места, која се спремају да буду гроб наше народности, ући ће нов живот и усхићена чешка омладина певаће: „Кде домов муј!“ Где је тај Чех, који би могао рећи, да га се то ништа не тиче? Где је тај Чех, који неби хтео да буде чланом „Средишне матице школске?“ — Ето и нама светлога примера, који нас учи, како се чува народност и шта вреди народна школа!

(Бугари на заирбачкој преиарандији). Како „Nарредак“ јавља послао је ове године г. Груев, директор за просвету у Источној Румелији (јужној Бугарској) 11 даровитих младића на

загребачку препарандију, да се изобразе за учитеље народних школа. Међу њима су и двојица родом из Македоније. Сви свршише малу реалку које у Пловдиву, које у Сливну, а један гимназију у Болграду (у Бесарабији), те имају сви врло добре сведоче. Сваки од ових младића добија годишњу подијору од 600 ф. — И у препарандији у Сомбору налази се ове године један Бугарин из Рушчука, врло ревностан и ваљан младић, који је пре тога већ учитељовао у Бугарској.

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

36. *Сво прича* за поуку и опомену малој и доброј деци. Скупио, превео и прерадио *Лука Поповић* свештеник. Панчево 1880. Наклада књижаре браће Јовановића. 8° с. 96. Цена 30 н.

Наша дечија књижевност тако је сретна, да су јој посветили своје перо наши понајбољи књижевници. Али тим је постало уједно мерило за оцењивање дечијих списа строжије и није мала одважност, кад се који од нових књижевника реши, да се јави на том пољу. Г. Поповић је то покушао и кад имамо пред очима да је то његов први покушај, мора се рећи да је сретно покушао. Приче његове ставиле су себи задатак, да практичким примерима уче моралу. Добра им је страна, што су већином добро изабране и кратке, те се могу лако запамтити. Мана им је, што нису увек писане лепим и коректним језиком, али на срећу се даје та мана поред добре воље лако исправити и можемо поуздано очекивати, да ће нам се писац првом приликом јавити у том погледу савршенији. Ако дође до другог издања ових прича, онда би по нашем немеродавном мњењу ваљало приче 82., 85., 89. и 91., које са педагошког гледишта имају слабу вредност, заменити другима. Чујемо да су неки од г. г. учитеља већ покушали, да читају дело г. Поповића са својим ученицима и хвале се, да постижу тим у гајењу морала добар успех.

37. *Наука о земљодјелству* израдио *Др. Борђе Радик*. I. Опште и посебно ратарство са 197 слика у тексту. У Београду, у државној штампарији 1879. Цена 4 $\frac{1}{2}$ динара. 8° с. 458 и две литографисане таблице.

Ово највеће дело нашег вредног економског писца служиће на понос нашој књижевности. Исто одговара потпуно потребама наше школе и нашег народа. Награда од 100 дуката, коју је добило од министарства финансије, може бити само мали део признања, које оно у истини заслужује. Основ овом

делу налази се у једном старијем делу истога писца, које је под насловом „Гајење пољских усева“ г. 1870. у Београду изашло. Али то дело је овде сасвим препорођено, умножено и усавршено и најбољи је сведок, како је јако његов писац за ових десет година у својој струци напредовао. „Наука о земљоделству“ дели се у два дела: на општи део, у ком се расправља о разним врстама земље, њиховом обрађивању и питомлењу и о пољским радовима уопште — и на посебни, у ком се говори о гајењу појединих пољских усева. Слике, управо вештачки израђене, задовољиће и најстрожија изискивања. По распореду судимо, да се г. писац у многим угледао на изврсно дело Шлиффово о истом предмету, које је, што се тиче потпуности, у неколико и претекао (особито у набрајању варијетета пољских усева). С тога се надамо, да ћемо видети и остале партије, које се налазе у Шлиффовом делу, обрађене у идућој књизи г. Радића. „Наука о земљоделству“ могла би се корисно употребити за ручну књигу и у препарандијама, ако јој ту на пут не стане цена, која је према величини и финој изради дела управо мала, али ипак веома знатна за тако сиромашне ученике, какви већином полазе наше учитељске школе.

М. Петровић.

Р А З Н О.

(*Књижевност.*) Добисмо „Поуке о васпитавању деце у родитељској кући. За образованије српске матере и за употребу у вишим девојачким и учитељским школама написао Др. Војислав Бакић професор. Ово је дело наградила „Српска Матица“ из закладе Ј. и Т. Остојића. Сомбор, наклада Миливоја Каракашевића. 1880. Цена 60 нов. или 1 дин. 20 пара.“ Дело ово нашег врсног педагога нека је што топлије препоручено.— Изишао је „Српски соко велики илустровани календар за просту годину 1881. Уређује Др. Милан Ђорђевић. Комисионо издање српске књижаре браће М. Поповића у Новом Саду.“ Цена 50 н. или 1 динар. Кад у прошлом броју јависмо, да је изишао „Орао“, нисмо још имали у рукама „Сокола“, иначе би нам било најмилије, да смо обе ове ваљане народне књиге, које у једнакој мери заслужују хвалу и признање, у исто време препоручили. Садржај „Сокола“ је разноврстан, а највећу пажњу заслужује патриотички чланак проф. Савковића „Руку на срце!“ којим почиње забавни део. Особито су лепе слике у „Соколу.“ — Дође нам и „Народни лечник поука о животу и здрављу

пише Др. Милан Јовановић *књига четврта*. У Новом Саду. Издање штампарије А. Пајевића 1880.“ са овим садржајем: 1. Хоћемо ли се праштати? 2. Дечије болести. II. Глисте. 3. Шта не ваља у женској одећи? 4. Како ваља неговати кожу. 5. За што нам гину деца? 6. Премного и премало. 7. Обичаји што нас тару и море. IV. Жалосно би било, да са немара публике ово ваљано и корисно подuzeће угине, јер да је одзив публике какав треба да је, зар би онако елегичним тоном дисао први чланак ове четврте књиге. И овом приликом понављамо, да „Народни лечник“ излази 4 пута на годину и да све четири свеске стају 1 ф. Претплату примају осим накнадне штампарије све српске књижаре.

(*Јавна захвала*). Благородној госпођи Марији Радојчићевој у Земуну, која је оvd. српској школи поклонила 33 књиге, благодарим овим јавно од моје стране и у име ученика. Н. Сланкамен, 25. септ. 1880. М. Визумић учитељ.

(*Учитељ као поклон.*) У опширном извештају, што излази у „Просветном Гласнику“ о основним школама у кнежевини Србији, читамо да је пре ослобођења у лесковачкој нахији у селу Накривњу постојала школа, у којој је учитељ служио бесплатно, „јер је и цркви поклоњен, да до века ту остане.“ Штета, што се у извештају не помиње, ко је тог учитеља поконио и зашто.

(*Споменик Матији Ант. Релковићу*,) славонском песнику из 18. столећа, који је написао „Сатир,“ поетско дело, у ком је народним језиком и начином, који је целом нашем народу омилио, упућивао своје сународнике, да пођу бољим путем у свима одношајима живота, откривен је свечано 27. септ. на винковачком римокатоличком гробљу, где почивају земни остатци заслужнога покојника. У западној половини нашега народа удостојило се већ више писаца, да им народ над гробом подиже споменике, те је то леп знак народне захвалности, којом се половина, којој ми припадамо, не може на жалост још да подичи.

(*Распис награда.*) „Матица српска“ расписала је из фонда Јована Наке В. С. Миклушког ове награде са роком до Петровдана 1881., тражећи да се за њих напишу ова дела и чланци: 1) Роман, драма или шаљива игра, приповетка или новела из српског живота. Награда 50 до 500 фр. 2) Срем и Фрушка Гора са историјског, географског и народописног гледишта, популарно написано. Награда од 200—300 фр. 3) Живот и задужбине народних добротвора у нашим крајевима. Књига за народ, у величини до 10 штампаних табака. Награда од 100—200 фр. 4) Књига за народ о породичном и наследном праву у Угарској и троједној краље-

вину. Награда 200—300 фр. 5) Књига за народ о заразљивим болестима. Награда 100 до 300 фр. 6) Монографија Новог Сада. Награда 200 до 300 фр. 7) Естетична, научна или историјска расправа из српске књижевности. Награда од 100 до 300 фр. и 8) Путонисне слике из српских крајева. Награда до 200 фр. — „Матица српска“ расписала је даље из закладе *Јована Остојића и жене му Терезије рођ. Зозукове* награду од 50 дуката за популарно написану естетику за одраслије женске. Рок до 31. дец 1881.

(*Јавна библиотека у Крагијевцу*). Иста постоји од год. 1866. и како „Пр. Гл.“ јавља, врло је добро уређена. Њен библиотекар даје радо књиге учитељима са села, и поједини од њих врло му се често ради тога обраћају. Библиотека ова броји сада 2767 дела у 4195 комада. У овој години набављено је нових књига 271 у 361. комаду. Ове се године много читало: узето је било на читање 846 књига, а прошле године само 466.

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

За учитеља српске основне школе у Сарајеву изабран је сврш. приправник Ђорђе Крајиновић. Сврш. приправница Ева Манојловића примила се места суленткиње у Паланци. Учитељ у Надлаку Стеван Ађимовић постављен је за пр. учитеља у пршавору Крушедолу, а пр. учитељ у Ком. Моравицама Ђуро Докмановић за правог учитеља у истом месту.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ у Санади. Плата је 163 ф., 35 кибли жита и толико јечма, 4 ланца земље, 4 хв. сламе, од погребца и царастоса 1 ф. и слободан стан. Рок до 12. нов. Молбенице се шаљу Станикином Деспоту, председнику шк. одбора.

— По трећи пут се тражи учитељ у Срб. Пардаљу. Плата је 136 п., 40 кибли жита, 20 кукуруза, 12 ф. као перовоља, два и по ланца земље, 80 н. од погребца, слободан стан и огрев. Рок до краја новембра. Првенство имају, који се лично пријаве. Молбенице се шаљу месном шк. одбору.

— Тражи се учитељ у Жумберку. Плата је 340 ф., 4 хв. дрва, од венчања 50 нв., од укуца 50 нв. слободан стан и два комада земље. Рок до 12. новембра. Молбенице се шаљу црквено-школском одбору у Жумберак, пошта Mohács.

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Г. М. Б. у Н. С. „Јавну захваљу“ саопштитсмо, а „На знање“ и „Свима родитељима“ нису за наш лист. — Г. И. П. Сарајево. С драге воље. Срдачно поздравље.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.